

Han var Danmarks første sabotør

Derfor fik Odense en bod på 1 million kroner

Af
JESPER JUUL BERG

I en sirligt møbleret stue på førstesalen i et hus på Sophie Breumsvænget i Odense står en ældre mand og ser ud ad vinduet. En gang hed han Walther. En anden Henning, men han huskes bedst som Walther. Hans rigtige navn er Erik.

Forårssolen står ind af vinduet og kaster en krans af lys i hans hvide hår. Den glimter i hans guldindfattede briller og lyser på stælbåt op i rogen fra hans cigaret. Hans evindelige cigaret, hvis virkning han fortætter gennem et cigaretrør.

Han ser ud på himlen og havens træer og naboens hus og ser alligevel ikke. Blikket er fjernt, som rettet indad mod noget, andre ikke kan se.

— Lige et øjeblik, siger han.

Stemmen er lavmælt og en smule uklar, som når man skal rømme sig. Han vender sig og går gennem den åbentstående dør ud i køkkenet. En lidt tung og træt gang. Man kan ikke høre, han laver noget derude, og et minuts tid efter kommer han tilbage og sætter sig i sofaen.

— Jeg måtte lige komme mig lidt.

Det lyder næsten som en undskyldning, men han behøver ikke at undskylde noget. Vi har talt om krigen, om den gang, han hed Walther og var Odenses mest aktive og mest eftersøgte sabotør. Om den gang, da han blandt Husmandsskolens gestapofolk var begrebet og mareridtet »Der Walther«. Han har fortalt, hvorledes de til sidst fandt ham. Hvorledes han slap fra dem med frakken gennemhullet af kugler. Og om, hvorledes de tog hævn ved at arrestere og deportere hans familie og sprænge svigerforældrenes hus i Adamsgade i luften. Kammeraterne, der blev dræbt, har han også nævnt. Han må sunde sig lidt, klare stemmen, og det kræver ingen undskyldning.

— Det er ligesom om, det bliver værre med årene, forklarer han.

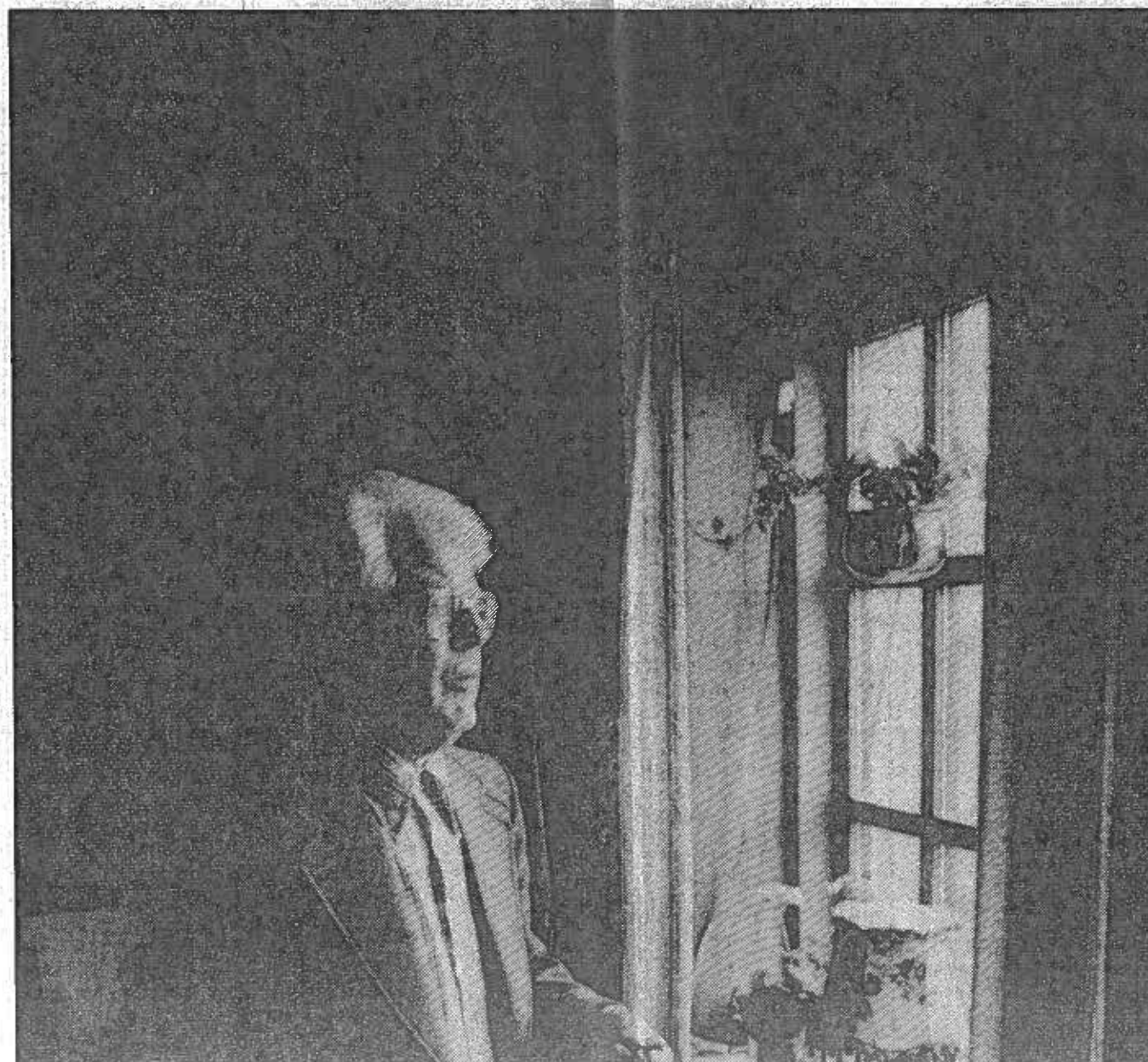
Bomben den 9. april

Walther var Danmarks første frihedskæmper. Tidligt i morges for fyrré år siden stod han i sin lejlighed på Palmatokesvej og så de tyske bombemaskiner komme ind over Odense syd fra.

— Det virkede meget voldsomt på mig, og det var det, som gav stødet til, hvad der senere skete. Jeg ved ikke, hvad det var, men det var vel nok dette nationale, som kom frem i en. Der måtte gøres noget. Et eller andet, jeg vidste ikke hvad, men bare noget, så tyskerne kunne forstå, hvad vi mente om dem.

Walther den gang og Walther nu. Den odenseanske sabotør, landets første frihedskæmper Erik Olsen, som i artiklen afslører, hvordan det gik til, at tyskerne idømte Odense en bod på 1 million kroner.

hvem der skød, men jeg står inde for, at det gik sådan til, og at manden endnu lever og bor i Odense. Selv tror jeg, at det var det, at tyskerne på forhånd var blevet advaret, som fik dem til at reagere med kravet om en million-bod.

Med millionen gik det sådan, at Odense byråd på et ekstraordinært møde den 22. september i protest vedtog at betale pengene. Det lod kommunens bogholderi udstede cheken på beløbet, men af en eller anden hidtil uopklaret grund blev den aldrig indløst. I dag hænger den i glas og ramme på borgmester Verner Dalskovs kontor.

Das Haus ist surrounded

Denne Walthers beretning må trods dens alder af næsten 37 år betragtes som en for offentligheden væsentlig Odense-nyhed, som efter gængs journalistisk skik kunne have været bragt på forsiden af denne avis eller i det mindste allerførst i denne artikel. Det er den ikke blevet, fordi dette her også er fortællingen om én nu 67-årig frihedskæmper, som var noget den gang, gjorde noget fra i bogstaveligste forstand første dag, og som nu lever sit stille og af de fleste glemte liv i et vænge i Odense. En hvidhåret, ældre mand, som ingen tager notits af.

Men der var en gang en Walther, en ung Walther, som sloges på livet løs for sin tro og sit land. Som med opfindsomhed, mod og snilde og sammen med sine kammerater stod for den aktive modstand i Odense — ledede den, indtil han en aften i januar 1945 besøgte sine svigerforældre i deres hus i Adamsgade, hvor hans kone også opholdt sig.

— Vi sad i stuen, og pludselig hørte jeg lyden af metal, som strejfer husmuren. »En maskinpistol«, var min første tanke, og jeg sprang ud i gangen. Den var lang og smal, og for enden af den så jeg en gestapo-mand med en maskinpistol. Jeg husker tydeligt, hvordan han råbte: »Hands up — das Haus ist surrounded!« Jeg rakte hænderne i vejret, men slukkede samtidig for den elektriske hovedkontakt, som var lige ved siden af mig. Så lod jeg mig falde bag over ud gennem en dør til gården. Der stod også en tysker, men da jeg rullede baglæns rundt og kom op på benene, lykkedes det mig at slå ham over halsen, inden han fik skudt. Så styrtede jeg ned gennem haven og over et plankeværk. Der blev skudt efter mig, men de gennemhullede kun mit ene frakkeskød, som hang ned fra plankeværket, da jeg selv var øverst oppe på det. Jeg kom væk, men de tog mine svigerforældre, min far, min svoger og hans kone og min egen kone. Min kone — og jeg ved ikke hvorfor — nåede kun til Frøslev, men alle de andre blev deporteret til tyske koncentrationslejre, og svigerfars hus blev sprængt i luften.

Vennen reddet fra Shellhuset

Det fortæller Walther, veteranen. Ikke den pralende, brovtenede. Meget skal man hale ud af ham. Og han fortæller også, hvordan det videre gik. Han kunne ikke længer være i Odense, måtte til København og herefter til Sverige. En af kammeraterne, som

mester på det lokale elværk på Klosterbakken. Han havde en ven, som han vidste havde to håndbomber. Ham opsøgte han og fik den ene.

— Jeg vidste egentlig ikke, hvad jeg ville med den, men der skulle laves noget. Da det så blev aften, cyklede jeg ud på Skt. Jørgens Gade broen over jernbanen, og da der kom et godstog, jeg regnede med var tysk, slog jeg bomben an og smed den ned i en åben godsvogn. Tre-fire sekunder efter sprang den, men jeg kunne ikke se noget glimt og regner med, at den var trillet ind under en pressenning.

— Hvad skete der så?
— Ikke noget. Toget fortsatte, og jeg sprang op på cyklen og kørte hjem. Der stod ikke noget i aviserne dagen efter.

— Var det et tysk tog, tror du?
— Jeg ved det ikke. Jeg troede det, og nogen påstod også bag efter, at det var det. Måske var det det ikke, men det var også lige meget. Der skulle bare gøres noget.

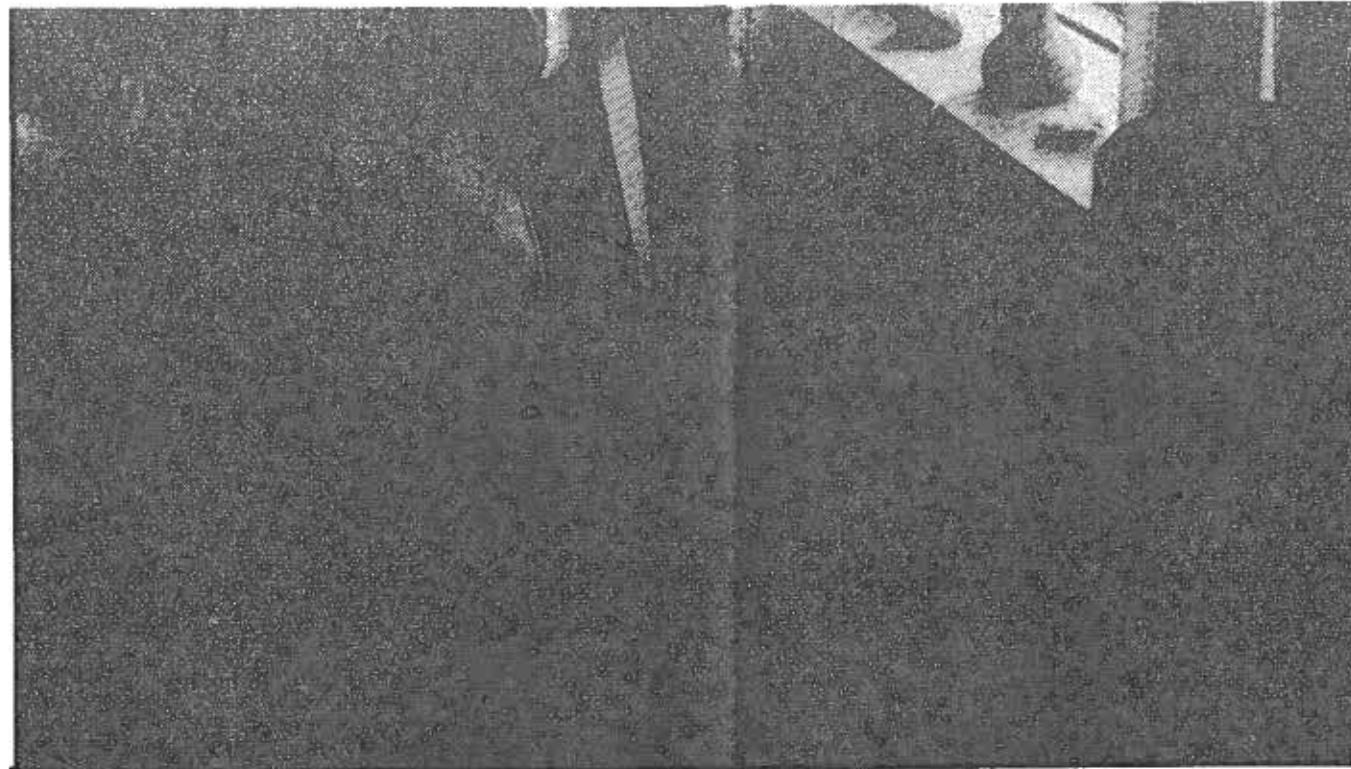
Han var og er odenseaner

I de følgende år blev der gjort noget. Af Walther og Walthers kammerater, som i den lokale besættelsehistorie betegnes som kommunister, meget. En del af det er fortalt og skrevet ned, men ikke nær det altsammen. En enkelt ting, som hele byen, hele landet hørte om, er det ikke. Det, der skete, da Odense by i september 1943 blev idømt en bod på én million kroner. Dommeren var den øverstbefalende for de tyske styrker i Danmark, infanterigeneral Hermann von Hanneken. Anledningen til dommen var, at en tysk underofficer var blevet skudt og dræbt på hjørnet af Mageløs og Vestergade den 19. september.

Det ved man, men hvem, der skød, og hvorfor, der blev skudt, ved man — og det vil sige de mennesker, som har beskæftiget sig med at klarlægge den odenseanske besættelsestids-historie — ikke.

I lektor, dr. phil. Jørgen Hæstrups nyligt udkomne bog Odense Bys Historie — Krig og Besættelse 1940—1945, som kommunen bad ham skrive i anledning af byens tusind-års fødselsdag i 1988, står der om denne hændelse, at trods tysk løfte om en dusør på 50.000 kr. og løfte om anonymitet til og for den (dem), der gav oplysning om, hvem der havde skudt underofficeren »var og blev det uoplyst, hvem gerningsmanden var. Ingen kunne vide, om han overhovedet var odenseaner. Teoretisk kunne han være tysk.«

Jo, Walther ved det, og han valgte at fortælle det, den dag vi besøgte ham.

Det var ingen tysker, der skød, det var en odenseaner, og han lever den dag i dag — i Odense. Hans navn, lad det være lige meget, men her er historien.

En kammerat blev hævnret

Den 18. september klokken fem om morgenen kom medhjælper i Odense Staalskibsværfts marketenderi, Oluf Valdemar Andersen, cyklende langs Østre Kaj, Møllekajen og Norgekaj i Odense havn på vej til sit job. Det var mørkt, og på et tidspunkt blev han råbt an af en tysk vagt. Han stod af sin cykel og gik over mod vagten for at vise ham sin passerseddel, men tyskeren skød ham og sårede ham dødeligt.

— Da vi fik det at vide, gik vi lige omgående op i en spids, fortæller Walther. Vi var kun indstillet på én ting, og det var gengæld for vor dræbte kammerat. Sådan er det jo, vold avler vold. Samme dag om aftenen lavede vi nogle løbesedler, som vi om natten kastede ind på kasernen, som tyskerne havde besat. »I har i dag skudt en dansk arbejder. Hvad tror I nu, der sker?«, stod der på dem. Og den næste dag gik en af os ind i centrum med besked om at skyde den tysker med højeste rang, han kunne finde.

— Og det blev den tyske underofficer?
— Ja. Det blev ham. Han blev skudt med en pistol i hjertet af ét skud. Der blev kun affyret det ene, og kuglen gik gennem ham og videre gennem en butiksrude ind til en kaffehandel, hvor den ramte beholderen til en kaffemølle. Det kan være lige meget,

blev anbragt i Shellhuset, og den dag, det blev bombet af englænderne, kom Walther gående langs Søerne.

— Jeg ved ikke, hvordan det kan være, men som jeg gik der, hørte jeg hverken luftalarmen eller bomberne, og pludselig kommer min kammerat gående imod mig. Han var sluppet ud fra infernoet af ild og bomber, var fuldstændig hvid af kalkstøv, men uskadt. Senere kom vi til Sverige begge to.

Han bankede på i Frøslev

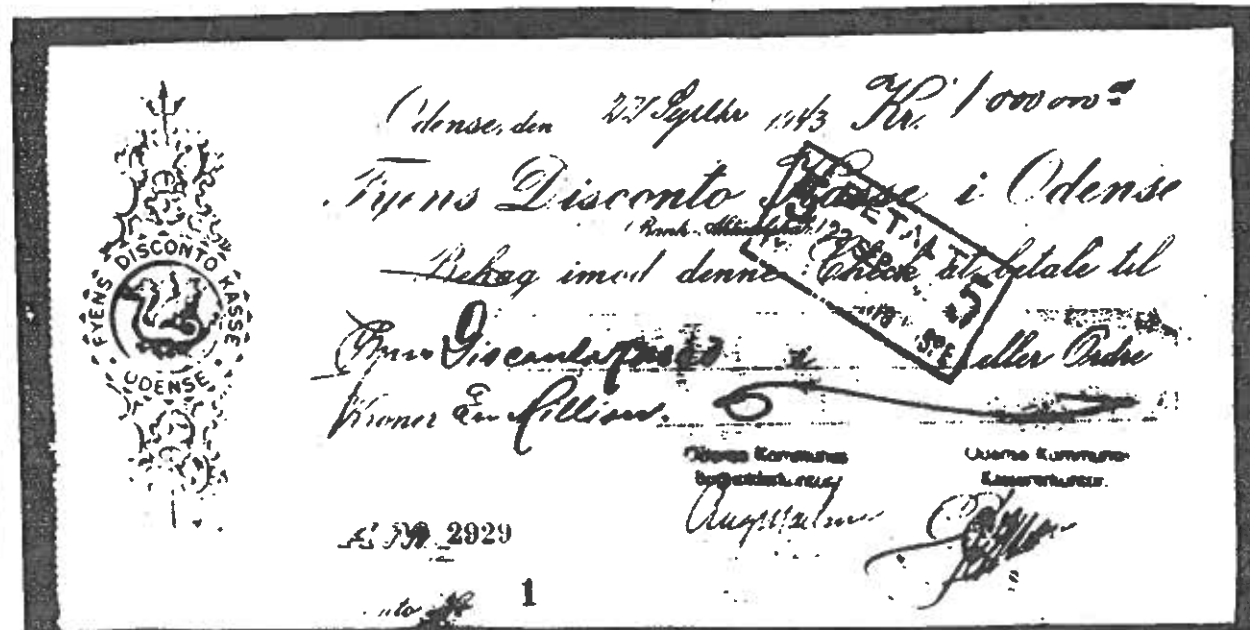
Og — ikke for at fuldende billedet af Walther, for der er mange andre ting at fortælle end de her nævnte, men for at slutte historien:

Den 3. maj 1945 tog Walther tilbage til Danmark sammen med blandt andre Børge Outze. Vel ankommet til København tog han et tog til Padborg. Han ville befri sin kone fra Frøslev.

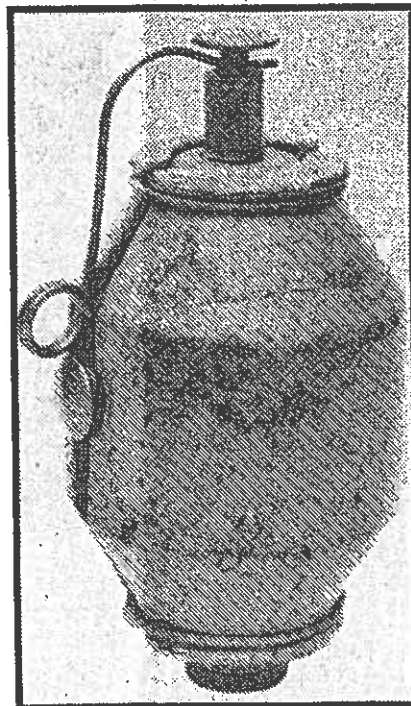
— Jeg vidste, hun sad der, men jeg vidste jo ikke, hvordan de sidste timer før en tysk overgivelse ville forløbe. Ville tyskerne gå amok, måske slå deres fanger ihjel?

Fra Padborg gik jeg til Frøslev-lejren, hvor jeg vidste, at en dansk gestapomand fra Husmandsskolen nu holdt til. Jeg gik hen til porten og bankede på og sagde, at jeg skulle tale med Rosendal. Det hed han, og da de spurgte, hvem de skulle sige, der spurgte efter ham, svarede jeg: »Bare sig, at det er Walther fra Odense«. I over et kvarter stod jeg og ventede, men så kom der en tysk officer med masser af ting på skuldrene. »Jeg skal sige fra Rosendal, at De kan hente Deres kone«, sagde han. Jeg havde intet sagt om mit ærinde, men denne danske tysker-håndlanger havde regnet ud, hvad jeg ville. Han kunne lige så godt have ladet mig arrestere og skyde. Det var jo mig, han havde været ude efter, da jeg var i Odense, men han har nok indset, at spillet var ude. Senere fik jeg at vide, at han umiddelbart efter var kørt fra Frøslev til Tyskland.

— Fik du din kone med?
— Ja. De sagde, hvor hun sad. Det var i kvindelejren, og der gik jeg over. Der var hegn uden om den, og en dør i hegn var aflåst. Jeg sparkede den ind, selv om jeg kunne se, at tyskerne i vagttårnene holdt øje med mig og rettede deres maskingeværer mod mig. Men de havde også set mig tale med den tyske officer, så jeg tænkte: »De skyder nok ikke«. Det gjorde de heller ikke, og jeg fandt min kone i en af barakkerne og fik hende med ud. Sammen gik vi tilbage til Padborg og tog første tog hjem til Odense. Det var Walther for fyrre og fem og tredive år siden. I dag er Walther den ældre pensionist på Sophie Breumsvænget — en af dem, sagde man den gang, som aldrig skulle blive glemt.

Checken på 1 million kroner, som Odense Kommune lod udstede til tyskerne, men som uvist af hvilken grund aldrig indløstes.

Håndbombe mægtig, Walther kastede mod et tysk godstog 9. april 1940.

HANS JØRGEN LEMBOURN En smuk tur langs Strandvejen

En smuk tur langs Strandvejen er fortællinger, eller »beretninger«, fra besættelsen om de unge modstandsfolks oplevelser.

Det er fyrre år siden, Danmark blev besat, og der er skrevet talrige værker om den tid. Når Hans Jørgen Lembourn alligevel udsender denne bog, er det fordi der endnu er noget, han føler ikke er blevet fortalt: hvordan oplevede de helt unge alt det, som historikere og frihedskampens ledere har redegjort for? Hvordan var det at »lære« sabotage? Hvordan var det at sejle med flygtninge over Øresund, at blive arresteret, at sidde i fængsel?

Kr. 98,50

SCHØNBERG

Om- og tilbygning

- Få et skitseforslag og en prisidé helt uden forbindende

Lad os realisere Deres drøm om mere plads i Deres parcelhus, rækkehus eller ældre ejendom.

Vi sørger for alt, fra de første streger, til det sidste penselstrøg, til fast aftalt pris.

Ring om en uforbindende samtale med arkitekt
Harris Kjærved
på tlf. 12 77 12.

TOTALENTREPRISE
Asylgade 13, 5000 Odense C
tlf. 12 77 12 eller 20 60 15